

A-19412

PÕLLUMAJANDUSE EESRINDLASTE TÖÖKOGEMUSI

EMILIE LAANEMETS JA HILDA POHLA
TALLINNA OBLASTI RAPLA RAJOOINI TEE KOMMUNISMILE
KOLHOOSI SEATALITAJAD

KUUETEISTKÜMNELT EMISELT 378 PÕRSAST AASTAS

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1952

2/19341

A-19412

PÕLLUMAJANDUSE EESRINDLASTE TÖÖKOGEMUSI

EMILIE LAANEMETS JA HILDA POHLA
TALLINNA OBLASTI RAPLA RAJOOINI TEE KOMMUNISMILE KOLHOOSI
SEATALITAJAD

16-LT EMISELT
378 PÕRSAST AASTAS

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1952

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu
19341

KOLHOOSIDE TEELE — AINUÕIGELE TEELE

1949. aasta kevad tõi meie ellu pöördelise muudatuse — asutamine kolhoosi.

Kolhoosidest ja kolhoosikorrast oli külas juttu olnud varemgi. Esimest korda vahetasime selle üle mõtteid juba 1940. aastal, pärast seda, kui Eestis oli kehtestatud nõukogude kord. Kuid sel ajal arvas veel üks kui teine, et kolhoosid olgu rohkem stepimaade suurte põlluavaruste jaoks. Sel ajal tundus, et meie kitsastel kivistel põldudel ja sooservadel saab töötada ja ära elada ainult üksiktaludes, koidust ehani tööd rühkides. Väikestel ja kivistel põldudel on ju masinaid raske rakendada ja mõned arvasid, et loomultki ei olevat meie ühiseks tööks sobivad. Igas peres on harjutud elama omaenda kasusid silmas pidades. Naabri edule vaadati ennem kadedana kui rõõmsa pilguga. Igal talul olid ju omad maa- ja majapidamise viisid ja võtted, aga et head kogemust teisele edasi anda, niisugust asja tuli harva ette. Abi asemel püüdis nii mõnigi oma naabrit enda huvides «nahutada». Pane siis niisugused üheskoos kolhoosis elama ja töötama — tuleb raskem lugu kui mehel hundi, soku ja kapsastega.

Sellel põhjal — mõttemõlgutused kolhooside üle tekkisid pärast Suure Isamaasõja lõppu uuesti. 1947. aasta sügisel asutasid Saaremaa talupojad vabariigis esimese kolhoosi ja 1948. aasta kevadkülvil ajaks oli juba igas maakonnas mitu kolhoosi. Meist sel kevadel kolhoosi asutajat veel ei saanud. Külas oli kehvemaid talusid ainult mõni üksik — Laanemetsa, Linamäe jt. Rikkaid suurtalusid oli samuti vähe, nendes seisti kolhoosile vastu; kesk- ja hulgas leidus aga agaraid kolhoosikorra eest võitlejaid esialgu vähe. Enamjagu peresid püsis veel äraootaval seisukohal: vaatame, kuidas esimesed kolhoosid oma eluga toime tulevad. Kui on nõnda, et nendel läheb ühiselt paremini kui varem üksiktaludes — ega see siis meilgi kaua aega võta: kutsume koosoleku kokku, arutame läbi, otsustame ära ja alustame kolhoosiga pihta.

Meie naabervaldades oli juba kaks kolhoosi — Raikkülas Uue

Elu ja Rapla vallas Edasi kolhoos. Meil kahel sinna kanti asja polnud, kuid need, kes Raikküla või Kuusiku pool käisid, jutustasid sellest, et uutes kolhoosides edeneb töö päris hästi ja viljadki kasvavad ilusad. Sügisel said vabariigi esimeste kolhooside kolhoosnikud tõepoolest igal pool hea saagi ja tubli töötasu, sest neil olid traktorid abiks, nad kündsid juba osa väikesi põllulappe ühte tükki ja harisid maid paremini kui suudetakse harida hobuste-
tega.

Kõrvutasime kolhoosides tehtud tööd ja saadud tasu sellega, mis saadi üksiktalus, töötades ilma masinate abita, ja leidsime, et kolhoosi liitumisel oli mõte sees. Seepärast käisid talvel mitmed meie külast Uue Elu kolhoosis vaatamas, kuidas sealsed kolhoosnikud oma uut elu korraldasid, ja 1949. aasta aprillis ühineski kogu küla üksmeelselt kolhoosi. Artelli nime valisime maaharimises toimuvale muutusele iseloomustava: «Ühendus».

Otsekohe pärast kolhoosi asutamist algas varade ühistamine, ühisloomakasvatusele vajalike lautade ümberehitamine ja kevadkülviks valmistumine — igale kolhoosnikule tuntud ja läbitehtud toimingud. Artelli ühines meil üldse 33 peret. Ühistatud maad oli kokku 761 hektaari, mistõttu asutatud kolhoos tundus sel ajal üsna suurena. Kolhoosi juhatusel oli rohkesti tööd, et kõigea, nagu vaja, toime tulla. Kaaluti, keda edutada brigadiiriks, keda panna karjatalitajateks, keda sigade, keda lindude, keda hobuste hooldajateks. Ja siis küsitigi meilt ühel päeval: «Laanemets ja Pohla — kas te kahekesi ei võtaks sigade talitamist endi ülesandeks?»

Sigu on üksiktalus iga perenaine kasvatanud. Meie mõlemad olime vahetevahel pidanud ka emiseid. Külas oli juba nõnda, et mõnes üksiktalus kasvatati hobuseid, teises püüti soetada tõukarja, mõnes peres olid jälle sissetulekuallikaks sead. Kõiki loomakasvatusharusid polnud üksiktalu-tingimustes võimalik korralikult välja arendada. Sealjuures peeti sageli mõndagi paremini edenevat loomakasvatusharu lihtsalt teiste loomaliikide arvel. Selle tagajärjel oli varemalt mõneski talus, kus hobused läikisid ja tantsisid, tõstetud kevadeti lehma kõiega üles.

Juhatus võttis arvesse seniseid loomakasvatusalaseid kogemusi ja kalduvusi üksikperedes ning paigutas igasse loomakasvatusharusse töötajateks need kolhoosnikud, kes seda või teist loomapidamise haru kõige paremini tundsid. Nii sündis ka meiega. Saime kolhoosi tingimustes seakasvatuseks hoopis avaramad või-

malused, kui need olid varem üksiktalude ajal. Hakkasime heal meelel tööle ja seakasvatus nagu teisedki kolhoosi loomakasvatuse harud, hakkas jõudsa't edenema.

Ühistamise teel sai kolhoos kokku 23 siga, nende hulgas emiseid 8. Tõemiseid oli kolhoosil esialgu ainult üks, ja seegi laenuks saadud kuni sügiseni. Sellest hoolimata saime augustis-septembris 8-lt emiselt siiski 72 põrsast. Kuna kevadel osteti seakasvatuse laiendamiseks juurde 10 põrsast, siis oli meil aastavahetusel laudas ligemale 100 siga. See tundus üsna suure edusammuna. Normipäevi saime esimesel kolhoosiaastal: Pohla — 410 ja Laanemets — 360. Juhatus oli meiega ja ka meie ise enda tööga üsna rahul.

SILMARING LAIENEB — NÕUDLIKKUS KASVAB

1950. aasta kevadtalvel saatis juhatus meid Ravila põllumajanduskooli juures korraldatud kuuajalistele loomakasvatuskursustele. Seakasvatusest kõneldi seal vähe. Aga võib-olla paistis see meile ainult nii, sest meie oleksime tahtnud kuulata aina seakasvatusest — kas või kõik 8 tundi päevas. Kiriutasime siiski üsna mitu kaustikut kuulnud tarkustest täis. Eriti väärtuslikud olid meie meelest loengud veterinaaria alalt, kuna see ala oli olnud meile varem täiesti tundmatu.

On imelik — kursustelt tulles oli meil teadmisi rohkem ja mõndagi oskasime paremini korraldada, kuid pärast kursusi polnud me oma tööga ja töötingimustega sugugi nii rahul kui varem, ehkki tingimused olid palju paremad kui üksiktalude ajal. 1949. aastal pidasime sigu lihtsalt samuti nagu endistes üksiktaludes, ainult selle vahega, et laut oli suurem ja sigu rohkem. Seinad ja laed siiski valgendati, aga see oli ka kõik. Suvilaagritest, kartulisilost, toorsöödast-iuurikaist, heinajahust ja paliust muustki olime küll raamatuist lugenud (olime muretsenud endile juba enne kolhoosi asutamist mitmesuguseid raamatuid, mis tutvustasid vennasvabariikide eesrindlaste kogemusi ja seakasvatust üldse), kuid alles pärast kursuste lõpetamist hakkasime tundma vajadust eesrindlaste poolt kasutatavate võtete rakendamise järele.

1949. aastal viibisid meie sead suve läbi laudas, kuid 1950. aasta kevadel nõudsimel juba suvilaagrite ehitamist. Mõnigi juhatusel liige küll torises, et laudad kuluvat hobuste latriteks, lehmala-

dale puhta põranda tegemiseks, aidasalvede ehitamiseks, remontideks ja muuks tarvilikumaks, kuid meie olime nõudmises järeleandmatud, ja sead said kõigest hoolimata suvilaagri.

Ka kartulisiloga tegime proovi. Otsisime kokku mitmesugused kastid ja tünnid, kasutult seisvad tsemendist kaevurakkedki tampisime suure puust nuija abil putru täis. Niisugune silovalmistamine muidugi ei vastanud nõuetele, kuid tahtsime silo iga hinna eest teha võimalikult rohkem, ja paremaid võimalusi meil sel aastal polnud, sest silo valmistamiseks abi pakkujaid leidus vähe. Mõnigi kolhoosnik läks meist silo valmistamise ajal mööda, vaatas ja vangutas pead: nüüd leidsite, kuidas artelli vara ära raisata! Meie ise olime aga kindlad, et me kartuleid küll ei raiska, sest teadsime, et silo on parimaks suviseks kartuli säilitamise viisiks. Kuid seejuures polnud me siiski kindlad selles, kas töö õnnestub just täpselt nii nagu vaja. Aurutajat meil sel ajal veel polnud, kartuleid tuli keeta pajas. Ka polnud sileerimise nõud niisugused nagu pidid olema. Samuti pidurdas sileerimist vahel kartulite juurdevedu. Kuna puudus kartulipudrustaja, siis tuli kartulid tampida katki lihtsalt nuiaga eri kasti sees. Seepärast hakkasimegi endamisi pisut kartma — viimaks tõesti ebaõnnestub silo! Kuid kartulisilo õnnestus hästi. Sead sõid seda sügispoosel suvel, kui muu kartul ammu oma väärtuse oli kaotanud, väga hea meelega, võtsid kaalu juurde ja nendest kolhoosnikutest, kes algul silo valmistamise ajal olid pead vangutanud, said järgmisel aastal esimesed silo pooldajad.

Tolsamal 1950. aasta suvel leidis meie külanõukogus aset ka väikeste kolhooside ühinemine. Üldse oli Valtus 1949. aasta kevadel asutatud viis kolhoosi. Meie Ühenduse kolhoos oli nende hulgas maa-alalt kõige suurem, kuid kõige väiksemal — Kevade kolhoosil — oli ainult 12 peret ja 281 hektaari maad. See kolhoos ei andnud korraliku brigaadigi mõõtu välja. Endastmõista oli niisugustel väikestel kolhoosidel raske edukalt töötada. Esimehi, aidamehi ja igasugu ametimehi kogunes palju, aga põllul töötajaid oli vähe. Tahad kas või sügisel reht peksta — ei jätku inimesi niipalju, et saaks masina käima! Mine või teisest kolhoosist abi paluma!

Partei ja valitsus, nähes niisugust olukorda, soovitas väikestel kolhoosidel liituda, ja meie olime esimeste liitujate hulgas.

Meie kolhoosid liitusid just heinaajal, 1950. aasta juulis ja nendest moodustus uus Tee Kommunismile kolhoos, üldsuurusega

2899 hektari. Peresid oli nüüd kolhoosil juba 161 ja nendes oli täistööjõulisi inimesi 163, vanu ja noori 138. Põldu oli kokku 987 ha, heinamaid 1056 ha, karjamaad 544 ha, metsa ja muid maid üle 200 ha.

Kolhoos tugevnes liitumise tagajärjel tublisti. Kui mitmetes väikestes artellides enne liitumist 1949. aastal töötati välja ühe tööjõulise kolhoosniku kohta ainult 188—200 normipäeva, siis pärast liitumist kasvas kolhoosnikute tööjõudlus suuresti. 1951. aastal töötati Tee Kommunismile kolhoosis välja iga tööjõulise kolhoosniku kohta juba 561 normipäeva. Märgatavalt tõusid ka kolhoosi rahalised sissetulekud. Kui väikeartellid said 1949. aastal kogusummas ainult 314 954 rubla sissetulekut, siis liitumise aastal tõusid ühinenud kolhoosi sissetulekud 595 411 rublani, 1951. aastal aga juba 847 659 rublani.

AVARDUNUD TOOTMISTINGIMUSTES

Ühinenud kolhoosis oli võimalik tootmist palju paremini korraldada ja selle tagajärjel sama tööjõuga anda hoopis suuremat toodangut. Kui varem viies kolhoosis oli viis loomakasvatustalajuhatajat, kes ühtaegu pidid tundma ja juhtima kõigi loomakasvatustalade väljaarendamist, siis pärast liitumist moodustasime juba iseseisvad farmid. Hobuste tõufarmi juhatajaks sai Johannes Horn, karjafarmi juhatajaks Juuli Neljas, seafarmi juhatajaks Johanna Põlma. Ka lamba- ja linnukasvatustalade kindlamale alusele.

Põllundusbrigaade moodustati endise viie kolhoosi territooriumil neli. Juhatus hakkas kohe rohkem ühte kohta koondama veisekasvatust, kuid sigalad jäid esialgu ikkagi endist viisi viide kohta. Iga seatalitaja kasvatas ühtaegu nii sugusigu kui nuumikuid. Suuna võtsime aga kohe selle poole, et edaspidi ehitatakse suuremad eri sigalad nii nuumikutele kui ka sugusigadele, kusjuures põrsakasvatatajateks jäävad need, kelle käes põrsad kõige paremini edenevad. Teised talitajad hakkavad kasvatama nuumsigu.

Üldiselt arvatakse, et nuumsigu on kergem talitada ja normipäevigi teenib nuumsigade kasvataja rohkem, kuid meile meeldis põrsakasvatust enam, ehkki põrsastega on muret rohkem. Seepärast tegime kõik võimaliku, et saada hästi palju põrsaid ja need edukalt üles kasvatada.

Kõige rohkem raskusi valmistas see, et 1950. aasta suvel, väi-

keartellide liitumise ajal, polnud kolhoosil veel ühtegi nõuetekohast sigalat. Kuid kolhoosi esimees Elmar Sool ja seafarmi juhataja Johanna Põlma alustasid kohe ettevalmistustöid kolhoosi seakasvatuse põhjalikuks ümberkorraldamiseks. Rööbiti piimakarja ümberpaigutamiseks hakati otsekohe vaatama suuremaid ja ümberehitamiseks kõlblikke hooneid, mis võimaldaksid seakasvatust koondada kahte punkti — ühte, kus peetakse emiseid ja põrsaid, teist, kus nuumsigu.

1951. aasta märtsis valmis kolhoosil esimene suurem, 80 nuumsea jaoks määratud sigala. Kuid selleks ajaks oli seakasvatus sedavõrd laienenud, et sigade kavatsetud kahte punkti koondamisest ei saanud veel juttugi olla.

1950. aastal oli kolhoosil hea kartulisaak. Põllundusbrigaadid kogusid 86-lt hektaarilt üle 2000 tonni kartuleid. See võimaldas seakasvatuse edasist laiendamist. 1950/1951. aasta talvel tegi raskusi ruumide kitsikus, kuid suveks läksime üle sigade laagrivii- silisele pidamisele. Laiendasime seakasvatuse, võrreldes 1949. aastaga, ligemale viiekordseks. Kolhoos nuumas ja turustas 1951. aasta jooksul üle 200 sea. Riikliku sealih müügikohustuse ületasime ligemale pooleteisekordselt. Peale selle müüsimise 467 põrsast peamiselt sügisestest pesakondadest. Kokku tootis kolhoos 1951. aastal eluskaalus 30 807 kg sealih, s. o. 3 118,1 kg liha iga 100 põllumahehtaari kohta. Seakasvatus andis 45% kolhoosi 1951. aasta üldsissetulekust. Kui väikesed kolhoosid said 1949. aastal seakasvatusest raha kogusummas ainult 75 881 rubla, siis liitunud kolhoos sai 1951. aastal 375 835 rubla, s. o. viiekordselt rohkem rahalist sissetulekut kui endised väikesed artellid kokku. 1. jaanuaril 1952. a. oli kolhoosil 372 siga, neist sugu- ja remontemiseid ja kulte 50.

Nagu eeltoodud tootmistulemused näitavad, võib seakasvatus anda õige korralduse juures ka ruumide poolest vähesoodsais tingimustes ja väga väikesi kulutusi nõudes kolhoosile suuri sissetulekuid. Kuid seda ainult siis, kui suvisel söötmisel kasutatakse rohkesti haljassööta. Ka tuleb võidelda suurte kartulisaakide eest ja hoolitseda, et söödakartul saaks õigeaegselt sileeritud, et ära hoida idanemis- ja närtsimiskadusid, mis halbades säilitamistingimustes võivad suvel muuta kartuli isegi täiesti söödaks kõlbmatuks.

Esimeseks tähtsamaks tööks, mis aitas tagada seakasvatusest suure sissetuleku saamist, oli 1951. aasta kevadel sigade suvilaagrite ehitamine. Iga sigala juurde tehti varjualustega jooksuaiad.

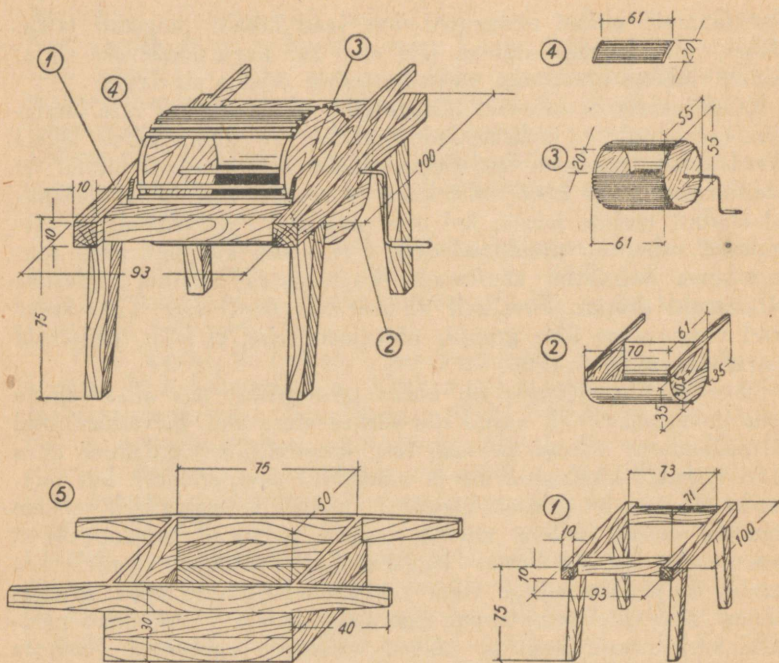
Osa laagreid ehitati niisugused, kus sead ööseks paigutati lauta. Mitmel pool, ka meie sigalas, jäid sead aga kogu ööpäevaks välja. Ainult väikeste põrsastega emised ajasime ööseks sigalasse.

Kõige paremaks osutusid niisugused jooksuaiad, kus otse laudakukse tagant algas jooksuaedade vahele viiv käik. Sellest läksid ukсед kahele poole — aedadesse. Käik oli parajasti nii lai, et lahtitõmmatud uks kattis selle kinni ja sead ei saanud lahtilaskmisel laudast mujale joosta, kui otse oma aeda. Jooksuaiad ja varjualused valmistati praaklaudadest. Osa aedu, kus sigu peeti rohkem koos, valmistati suuremad. Väiksemates aedades pidasime väiksemaid gruppe. Tavaliselt oli ühes aias 6—8 siga. Tugevamad sead paigutasime ühte gruppi, nõrgemad teise, et kõik pääseksid korralikult söögi juurde.

Suvilaagrite rajamine oli üheks peateguriks, mis aitas tagada meie kolhoosile 1951. aastal edu seakasvatuse alal. Kevadperioodil ei müünud me ühtegi põrsast, sest laagriviisiline pidamine aitas meid ruumide kitsikusest üle ja võimaldas suveperioodil, kus odavat haljassööta on rohkesti käepärast, pidada mitmekordselt rohkem sigu kui varem. Sellega muutus sigade pidamine majanduslikult tasuvamaks. Ka kindlustas laagriviisiline pidamine sigadele hea tervise, isu ja ühes sellega tubli kasvuhoo. Eriti head mõju avaldas suvine laagriviisiline pidamine just sugusigadele. Pesakonnad muutusid tublisti suuremaks ja põrsad sündisid tugevamad. Kolhoos sai 1951. aastal 41-lt emiselt 764 põrsast, s. o. keskmiselt 18,6 põrsast igalt emiselt. Sügisperioodil sündinud põrsaste müük andis kolhoosile sissetulekut üle 80 000 rubla.

Edu teiseks teguriks oli sööda ettevalmistamistöõde mehhaniseerimine ja suvise söödakartuli sileerimine. Kolhoosi juhatus, eesotsas esimehega, on väikeste kolhooside liitumisest saadik kogu aeg võidelnud loomakasvatustööde mehhaniseerimise eest. Igasse loomakasvatushoonesse on vesi sisse viidud. Mitmes karjalaudas on üles seatud automaatjootjad. 1951. aasta kevadel muretses kolhoos seakasvatustööde mehhaniseerimiseks suure kartuliaurutaja ja kaks kartulipudrustusmasinat, mis suuresti hõlbustasid kartuli sileerimist. Samal kevadel meisterdas kolhoosi sepp ja puusepp Karl Kõrtsini iga sigala jaoks hõlpsasti valmistatava praktilise kartulipesija.

Kartulite pesemine on sigalas üheks raskemaks ja aegaviitvamaks tööks, eriti talveperioodil. Tihti teeb raskusi pesemiseks vajalike toobrite või kastide puudumine. Pealegi võtavad niisugused nõud palju ruumi ja nõuavad pesemiseks rohkesti vett ning ajakulu.

Kolhoosi sepa Karl Kõrtsini poolt valmistatud kartulipesumasin.

Tavaliselt tuleb talitajatel säärastest nõudest kartuleid käsitsi välja tõsta, mis eriti talvel külma veega pestes on ebameeldiv.

Kolhoosi sepa ja puusepa Karl Kõrtsini poolt seafarmi töötajate vaeva vähendamiseks ja töö hõlbustamiseks ehitatud mehaanilised kartulipesijad (vt. joonis), on osutunud kõigiti praktiliseks ja oma ülesande hästi täitnud. Sellise kartulipesija valmistamine on lihtne — sellega tuleb toime iga kolhoosnik, kes pisutki puutööd tunneb.

Kartulipesija raamistiku moodustab tavaline neljakandiline pukk (1). Selle sisse käib lahtiselt poolümar õhukeste laud- (või ka plekk-) otstega plekkvann (2), mille sees pöörleb pesemistrummel. Pesemisvanni hoiab kohal pukist ja vanniotsast läbipistetav trumlitelg, mille pikendus on ühtlasi ka trumli ringiajamise vändaks. Vanni ühe poolkaarja otsa pikendus moodustab käepideme, mis

pesemise ajal hoiab vanni paigal, pesemise lõppedes võimaldab aga pöörata vanni kummuli, et vett ära valada ja kartuleid trumlist välja lasta.

Trummel (3) valmistatakse kahest laudsõõrist, mis omavahel ühendatakse 2 sm laiuste puulistudega; vahed jäetakse niisugused, et kartulid läbi ei mahuks. Täitmiseks ja tühendamiseks jäetakse trumlisse ava, mis pesemise ajaks kaetakse liistudest klapiga (4).

Kartulipesija kasutamisel keeratakse trumli ava ülespoole (vt. joonis). Kartulid valatakse korvidest või pangedest trumlisse. Kui trummel on peaaegu täis (8—10 pange), kaetakse ava klapiga (kinnituseks võib kasutada raudaasasid, haake, pööratavaid konkse jne.). Järgnevalt valatakse vanni 1—1,5 pange vett (sellest jätkub, kuna vann on trumlist vaid paari sentimeetri võrra avaram) ja algab ringiajamine. Kartulid, liikudes veest läbi, hõõrduvad üksteise vastu ja vesi uhub nad paari minutiga puhtaks.

Järgnevalt avatakse trummel ja pööratakse pesuvann käepideme abil vee ning mullauhete väljavalamiseks trumli kohale kummuli. Seejärel asetatakse trumli alla kartulite kandekast (5), ja keeratakse trumliava paraja hoogsa liigutusega alla. Trumli ligi hoidev vann, mis pärast kummulipööramist jäi poolviltu, kaitseb kartuleid enneaegse väljalangemise eest. Allapoole pööratud avast langevad puhtad kartulid otse kasti, millega nad viiakse patta või aurutajasse.

Niisugust kartulipesijat, kui esimeseks pesemiseks võtta sooja vett, võib kasutada talvel pakasega isegi väljas. Eriti kasulikuks osutus see pesemiseadis aga kartulite sileerimisel, sest sellega saab märgatavalt vähendada pesemiseks kuluvat aega.

Siloaugud valmistati iga sigala juurde. Selleks kaevati maasse kuni 2 meetri sügavused, 1,5 m laiused ja kuni 4 m pikkused augud, mis vooderdati laudadega ja jaotati vaheseintega kaheks-kolmeks kastiks — see võimaldas silo lahti võtta ja kasutada järkjärgult. Augu suurus olenes sigalas peetavate sigade vanusest ja hulgast.

Silo valmistamise koht valiti vee lähedusse. Sinna seati üles kartuliaurutaja, mootorijõul töötav kartulipudrustaja ja käsitsi ringi aetavad kartulipesemismasinad. Kartuli sileerimistöoga — juurdevõga, idude murdmisega, pesemisega, aurutamisega, pudrustamisega ja silo kinnitampimisega tegeles 20-liikmeline brigaad, ja kellelegi ei tulnud enam pähe kahelda kartulisilo kasulikkuses. Kui eelmisel kevadel väikeses Ühenduse kolhoosis silo valmis peaaeslikult meie, seatalitajate eneste pealekäimisel ja ettevõttel, siis 1951.

aasta kevadel hoolitses ühinenud kolhoosi juhatus igati selle töö läbiviimise eest. Töö oli hästi organiseeritud. Mitmest naaberkolhoosistki tuldi tutvuma meie sileerimistöodega ja oli, mida vaadata ning õppida. Kasutades muretsetud mehhaniseerimisvahendite täielikku võimsust, sileeris meie kolhoos 10 päevaga 102 tonni kartuleid. Töö käis nagu jooksva lindil.

Kartulisilo kasutasime suvisel söötisel siiski ainult ühe söödaosana. Põhisöödaks kartulisilo ja jahu kõrval oli vikisegatis ja peamiselt just noor ristikhein ja ristikheina ädal. Iga sigala läheduses olid seafarmile eraldatud paraja suurusega ristikheinapõlluosad, kust talitajad ise järjest tarviduse korral niitsid, vedasid ja hekseldasid sigade jaoks haljassööta. Et silo tõttu igapäevane kartulikeetmine ja pudrustamine jäi ära, siis jätkus talitajail haljassööda varumiseks küllaldaselt aega. Eraldatud ristikheinapõlluosadel alustasime niitmist juba üsna varakult. Uut ädalat kasvas järjest peale ja meil jätkus noort mahlakat haljassööta sigadele kogu suveks.

Kuid mitte üksi suvine, vaid ka talvine pidamine ja söötmine oli vaja muuta odavamaks ja tasuvamaks. Selleks varus kolhoos aegsasti noort vitamiinirikast ristikheina ja mesikut, mis kohe pärast närtsimist koristati ja lõplikult kuivatati vilus, katuse all, et pärast kuivamist valmistada heinajahu. Oigal ajal ja hästi varutud vitamiinhein ja sellest valmistatud heinajahu, nagu näitasid kogemused 1951/52. aasta talvel, on talveperioodil suure väärtusega sigade söödaks. Kaks kilo head heinajahu võrdub valgurikkusest ja söödaväärtusest ühele kilole kaerajahule ja tuleb samal ajal märksa odavam. Kolhoos valmistas 1951/52. aasta talveks sigadele söötmiseks üle 10 tonni heinajahu. Sellele lisaks söötsime talvel sigadele veel 17 tonni viki-mesika silo, andes seda eraldi künasse. Emistele me tiinuse lõpuperioodil ja imetamise ajal silo ei andnud.

Kõik need ettevalmistused aitasid märgatavalt laiendada kolhoosi seakasvatust, ühtaegu tunduvalt tõstes seakasvatuse tulu-kust. Kuigi 1951. aasta suvi oli meie maal teimekasvule äärmiselt ebasoodus ja põllusaagid jäid väikeseks, aitasid suvisel söötisel tehtud säästid ja talveks varutud lisasöödad — heinajahu ja viki-mesiku silo meie seakasvatuse söödakitsikusest hästi üle. Kolhoosi seafarm võis häirimatult jätkata tootmist.

MÕNI SÕNA MEIE ENDI TÖÖST

Kuni 1951. aastani kasvatas meil iga seatalitaja nii nuumkui ka sugusigu ja põrsaid. 1951. aastal valmis suurema ümberchitusena eraldi sõnnikukäikudega puhas-sigala. Selles hakati kasvatama ainult nuumikuid, teistes sigalates läks aga töökorraldus esialgu veel vana rada. Ka meie kahekesi kasvatasime 1951. aastal emiseid ja põrsaid nagu varemgi, kuid nuumikuid juba märksa vähem kui eelmistel aastatel, sest selle tööga tegeldi juba eraldi.

Sead asusid meil ühes sigalas koos — pool ruumi ühe, teine pool teise talitaja sigade päralt. Ruumidest ja keeduvõimalustest tingitult toimus söötade ettevalmistamine ja mõned teisedki tööd kuni käesoleva aastani ühiselt. Niisiis on ka õige, kui kõneleme oma kogemustest ja saavutustest kui ühistest kogemustest ja ühistest saavutustest. Oleme ju teineteiselt mõndagi õppinud, vastastikku kogemusi jaganud ja raskuste ning murede pärast üheskoos tihtigi südant valutanud.

1949. aastal saime 8-lt emiselt 72 põrsast ja nuumasime 18 siga. 1950. aastal saime 9-lt emiselt 127 põrsast ja nuumasime ligemale 80 siga. 1951. aastal oli meil emiseid juba rohkem — 16, ja saime neilt kokku 378 võõrutamiseni üleskasvatatud põrsast. Suurem osa neist põrsastest läks oma kolhoosi seakasvatuse laiendamiseks, kusjuures enamiku põrsastest kasvatasime kuni nelja kuu vanuseks, siis andsime nuumasigalale üle. Peale selle nuumasime aasta jooksul veel 20 siga 150 kilogrammi raskuseks. Normipäevi saime 1949. aastal: E. Laanemets 360 ja H. Pohla 410; 1950. aastal: E. Laanemets 652 ja H. Pohla 729; 1951. aastal E. Laanemets 903 ja H. Pohla 1066. Kolhoosilt saime 1951. aastal iga normipäeva eest 1,45 kg teravilja, 1,5 kg kartuleid, 3,6 rubla raha, 1 kg heina, lisaks suhkrut jm. Kuna normipäevatasu tõusis 1951. aastal eelmise aastaga võrreldes enam kui ühe rubla võrra, siis saime 1951. aastal ainuüksi rahalist tasu oma töö eest kahekordselt rohkem kui 1950. aastal.

1951. aastal oli meile kummalegi kinnistatud 1 sugukult ja 8 üle 9 kuu vanust emist. Aasta jooksul saime neilt: E. Laanemets 184 üleskasvatatud põrsast, s. o. keskmiselt 23 põrsast igalt emiselt, ja H. Pohla — 194 põrsast, s. o. keskmiselt 24,2 põrsast iga emise kohta. Tootmisplaani kohaselt pidi H. Pohla saama 118 ja E. Laanemets 100 põrsast. Plaani tunduva ületamise eest saime

täiendava töötasuna E. Laanemets 17 põrsast ja H. Pohla 15 põrsast.

Alates 1952. a. 1. jaanuarist talitame ainult sugusigu. H. Pohlale on kinnistatud 1 kult, 13 üle 9 kuu vanust ja 1 noor emis; E. Laanemetsale — 1 kult ja 13 emist. Niisugune tootmise ümberkorraldus oli tarvilik seepärast, et emiste ja põrsaste hooldamine läheb nuumsigade hooldamisest tunduvalt lahku. Eriti palju hoolt nõuavad põrsad — neid tuleb sööta tihemini, nende tervislikku seisukorda peab jälgima pidevalt ja väga hoolikalt. On vaja omada väga vilunud silma, et tekkivaid terviserikkeid varakult märkata ja enne tõsisemat haigestumist kõrvaldada. Ka suudavad talitajad, kui sugusigu pidada nuumikutest eraldi, hooldada märksa suuremaid sigadegruppe. Seega tõstis ettevõtetud ümberkorraldus tunduvalt ka töö produktiivsust.

Pragu talitame $\frac{2}{3}$ kolhoosi sugusigadest. Nagu teada, nõuab emiste pidamine märksa paremaid ja avaramaid ruume kui nuumikute kasvatamine. Varem olid meil ruumid võrdlemisi kitsad, kuid käesoleva aasta kevadel valmis ümberehituse teel esimene suurem sigala emiste ja põrsaste jaoks ja aprillis viisime pooled emised sinna üle. Kumbki meist sai omaette ruumid ja nüüd on olukord juba lahedam. Kolmandik kolhoosi emistest on esialgu veel siiski teiste talitajate hooldada, kuid ligemal ajal, niipea kui lõpevad vajalikud ümberehitused, koondatakse kogu sugusigade kasvatus kolme talitaja hoole alla.

SUGUSIGADE HOOLDAMINE

Kui emistelt tahetakse saada suuri ja tugevaid pesakondi, tuleb pöörata erilist tähelepanu paaride valikule ja luua niihästi kultidele kui ka emistele kõigiti soodsad pidamistingimused. Sugusead nõuavad parajalt sooje avaraid ruume, rohket viibimist välisõhus, kus neil on küllaldased liikumise võimalused, ja head, mitmekülgset sööta. Kitsad halvad ruumid ja ühekülgne nõrk söötmine, samuti ka liigne rasvasöötmine, nagu näitavad meie kolhoosi kogemused, toob kaasa pesakondade vähenemise ja põrsaste eluõuetuks muutumise. Tugevad, parajas lihavuses kuldid ja emised annavad aga alati rohkearvulisi ning hästi arenevaid järglasi.

Meie kolhoosis peetakse kaht tõugu sigu — eesti lontkõrvalisi ja suurt valget tõugu kulte ja emiseid. Enamik emiseid on meil

lontkõrvalised — neist 12 puhtatõulist moodustavad sigade tõufarmi aluspõhja. Suurt valget tõugu emiseid on kolhoosil neli.

Sugukulte on kolhoosil neli — 2 lontkõrvalist ja 2 suurt valget tõugu. Kulte hakkame paaritamiseks kasutama 9 kuu vanuselt. Noorte kultide kasutamisel on meil pesakonnad kipunud jääma väikeseks. Seenäras rakendame noori kulte esimesel aastal peaaegjalikult samal inna-aial täiendavate teistkordsete paaritajatena. Alates teisest-kolmandast eluaastast, kui kult on juba hästi välja arenenud, täies suguvõus ja tagab suurte pesakondade saamise, rakendame kulte põhilisteks paaritamiseks. Iga kult paaritab meil aasta jooksul 25—30 emist, nende hulgas ka kolhoosnikute emised.

Suguemised valime oma kolhoosi parimate emiste järglaste hulgast. Arvestame seejuures nii pesakonna suurust, kui ka hilisemat iuurdekasvu ning nuumamise omadusi. Sugukulte oleme ostnud Purila sovhoosist, Vana-Võidu Loomakasvatustehnikumist jt. majanditest, kus leidub head tõumaterjali.

Eesti lontkõrvaline seatõug on meie kolhoosis juba algusest peale paistnud silma kiire kasvu ja suure sigivuse poolest. Ühe innaperioodi ajal kahekordset paaritamist kasutades oleme saanud lontkõrvalistelt emistelt 10—16 põrsast pesakonnas. Suurt valget tõugu seed nuumuvad üldiselt paremini, kuid emised andsid meil algul väiksemaid pesakondi — 6—12 põrsast pesakonnas. Nähtavasti on suurt valget tõugu sugusead pidamistingimuste suhtes nõudlikumad (kuid võib-olla oli meil ka varemalt suure valge seatõu aretusmaterjal halvem) — nüüd, pärast ruumide ja pidamistingimuste paremaks muutmist, oleme ka suurt valget tõugu sigadelt hakanud saama suuremaid pesakondi.

Kõige paremaid tagaärgi põrsaste arvu suurendamisel ja kasvumaduste tõstmisel oleme saanud siiski tõugudevahelise ristamisega. Tõugudevaheline ristamine on osutunud meil üheks kindlamaks võtteks pesakondade põrsastearvu suurendamiseks. Sel ajal, kui puhtatõuline paaritamine andis suure valge tõu iures emistelt 6—12 järglast, saime ristamisel samadelt emistelt 8—14 põrsast. Saadud seed olid palju paremate kasvu- ja nuumomadustega kui puhasaretuse teel saadud seed. Seda asjaolu arvestades läkski kolhoos paremate lihasigade saamiseks üle tõugudevahelisele ristamisele. Puhtatõulist aretust kasutame ainult tõumaterjali saamise otstarbel.

Emiseid paaritame esimest korda 8—9 kuu vanuselt, olenevalt

sellest, kuidas nad on arenenud. Iga emis toob aastas kaks pesakonda pörsaid; tugevamad emised — kahe aasta jooksul viis pesakonda, iga kord 10—12 pörsast. Viie pesakonna saamine on võimalik ainult siis, kui emised on vanemad, tugevamad ja hästi peetud. Noored ja nõrgalt peetud emised ei suuda tihendatud poegimisel anda korralikke pesakondi.

Kolhoosis on emiste paaritusplaan koostatud nii, et suuremad poegimisperioodid on märtsis-aprillis ja augustis-oktoobris. Nendel kuudel saab kolhoos 60% aasta pörsastest.

Noorte suguemiste kasvatamisel paneme erilist rõhku mitmekülgssele ja korralikule söötmisele. Suguemised valime parima kehaehitusega ja suurimate järglastearvuga emiste pesakondadest; nende võõrutamine toimub mitte enne 2 kuu vanuseks saamist.

Võõrutamise järel söödame väljavalitud noori suguemiseid kauem täispiimaga, seejärel lõssiga. Suveperioodil anname neile rohkesti haljassööta, talvel heinajahu, ristikheinapepri, kartulit, jahu. Haljassööda ja heinajahu kasutamine tõstab indlemist, kindlustab parema tiinestumise ja tagab suurema pörsaste arvu.

Suvel peame sugusigu päev läbi väljas. Talvel, soojade päiksepaisteliste ilmadega laseme tiined emised lühikeseks ajaks välja jalutama. Imetavaid emiseid, kui nad on heas kehaseisus, paaritame esimese inna ilmneimisel — nagu kogemused näitavad, on niisugusel korral tiinestumise % kõige parem ja saadav pörsaste arv kõige suurem. Lontkõrvalised emised indlevad tavaliselt juba 4—6 nädalat pärast poegimist. Pörsaid laseme imeda 6—8 nädalat, sel ajal söövad nad juba korralikult ja on saavutanud 15—17 -kilogrammilise eluskaalu. Kui emis pole selle aja jooksul indlema hakanud, võtame pörsad ära ja indlemine järgneb 2—3 päeva pärast.

Mineraalaineid anname emistele iga 100 kilogrammi eluskaalu kohta 20 g söödakriiti või kondijahu ja 10 g soola. Talvel ja kevadel, kui haljassööta ja juurviljapealseid pole, anname emistele toorsöödaks söödakaalikaid ja -peete.

Meie kolhoosis paaritatakse kõiki emiseid reeglina kaks korda sama inna ajal. Kui eesmärgiks pole tõumaterjali saamine, toimub teine paaritus, mis viiakse läbi 10 tundi pärast esimest paaritust, alati teist tõugu kuldiga. Lisapaaritusest saadav «kasu» on niisugusel juhul hiljem, pärast poegimist selgesti näha.

Paaritusjärgsel pidamisel viibivad emised suvel laagriaedades, talvel sulgudes — 2—3 emist koos, kusjuures laseme neid välja

jalutama. Suvel anname tiinetele emistele hekseldatud haljassööta söödasse segatult, hekseldamata lissööda anname aga ette eraldi tarviduse kohaselt. Talvel anname emistele kindlasti toorsööta — kas söödapeete või kaalikaid 1—1,5 kg päevas. Lõssi on meil üldiselt vähe ja seepärast seda tiinuse algerioidil ei anta. Jahu saavad emised sel ajal 2 kg, kartulit 3 kg, heinajahu 2 kg päevas.

8—10 nädalat enne poegimist eraldame emised omaette aedadesse. Söötmine tugevneb. Jahu hakkame andma kuni 3 kg, kartulit 6 kg, heinajahu 1 kg ja toorsööta 4—6 kg päevas. 2 nädalat enne poegimist lisame emiste söödaratsiooni 4 kg lõssi päevas. 3—4 päeva enne poegimist võtame lõssi söödaratsioonist ära, et pidurdada piima tekkimist.

Poegimise eel jätame viimase söötmisekorra ära. Pärast poegimist anname emisele puhast leiget vett joogiks. 3—4 tunni pärast anname juba vedelat jahusööta.

Poegimise ajal võtame põrsad emise juurest ära. Paaril esimesel päeval anname põrsad emisele tagasi ainult imetamise ajaks. Pärastpoole jäävad põrsad emise juurde. Kui emis on aga igati rahulik, jätame põrsad juba esimesest imetamisest peale emise juurde. Sulu külgedele on löödud kaitsepuud, mis ei lase emisel vastu seina heita ja põrsaid ära magada. Sulu kõrval asub põrsaste sulg, kust nad läbi seinas oleva avause pääsevad vabalt emise juurde ja tagasi.

Imetamise perioodil söödame emiseid tugevasti. Sel perioodil on söödaratsioonis (olenevalt põrsaste arvust) kuni 8 kg kartuleid, 3—4 kg jahu, 1 kg vitamiinset ristikeina, mida anname emistele söögivaheajal kuivalt ette. Toorsööta anname 8—9 kg, lõssi 10 kg päevas. Vitamiinheina ja toorsööda anname emistele söötmise vaheajaks künasse, muust söödast eraldi.

Emiste laudas kehtib meil järgmine päevakord:

Kell	5.30—6.30	—	Söötade ettevalmistamine, põrsaste piima soojendamise ja etteandmine.
„	6.30—7.00	—	Emiste söötmine.
„	7.00—8.30	—	Sulgude ja lauda puhastamine; samaaegselt ka söötade ettevalmistamine lünaks.
Kell	8.30—9.00	—	Toorsööda (suvel haljassööda) etteandmine emistele ja põrsaste söötmine.
„	9.00—12.30	—	Talitustöö vaheaeg.
„	12.30—14.30	—	Põrsaste söötmine, sööda valmistamine, emiste söötmine ning põrsakünade põhjalik pesemine ja desinfitseerimine.

- Kell 14.30—15.30 — Talvel, soodsate ilmade puhul, emiste jalutus, vitamiinheina (suvel haljassööda) etteandmine.
 „ 15.30—17.00 — Talitustöö vaheaeg.
 „ 17.00—19.00 — Põrsaste söötmine (suvel ka haljassööda varumine ja vedu ning sööda ettevalmistus).
 „ 19.00—20.30 — Emiste söötmine ja sulgude korrastus.
 „ 20.30—21.00 — Põrsaste söötmine.
 „ 21.00— 5.30 — Oõrahu.

PÕRSAKASVATUS

Emiste korraliku ja mitmekülgse söötmisega oleme kindlustanud tugevate ja elujõuliste põrsaste saamise. Kuid tugevatena sündinud põrsad pole veel üles kasvatatud põrsad. Ainult kord tuuletõmmet, kord riknenud sööta emisele, kord pesemata unustatud põrsaste küna — ja juba tulevadki kõhurikked ja teised haigused, mis, kui neid kohe aegsasti ei märgata, võivad tuua soovimatuid tagajärgi.

Palju põrsaid saada on siiski hoopis kergem, kui palju põrsaid üles kasvatada. Suurte pesakondade puhul on meil vahel ette tulnud ka mõned hingetult-sünni juhud, kuid raputamisest on neile põrsastele alati hing sisse tulnud. Sündinud põrsad pühime sooja vette kästetud rätikuga puhtaks, kuivatame ja asetame sooja vaibaga kaetud põrsakasti puhtaile õlgedele.

Põrsaste seederikkeid esineb meie sigalas harva, sest seederikete tekkimise peapõhjused — külm ja niiske laut, riknenud söödad ja puhastamata künad, kus tekib käärimine — on meie poolt erilise hoolega välditud. Sigalais on hea reguleeritav õhuvahetus. Põrsaste künad peseme ja viime iga päev söötmise vaheaegadel välja päikese ja õhu kätte. Talvel, kui põrsad ei pääse välja, anname neile savi ja mätast, lehtpuu-sütt ja -tuhka, toorsöödana riivitud porgandeid. Söömaharjutamiseks anname neile pannil pruunistatud teri. Ravimeist anname kalamaksaõli toidusse segatult, rauavitrioli lahust tilgutame kuivatatud savi, lehtpuutuha ja -süte hulka. Nii hoiame ära mitte ainult kõhuhaigused, vaid ka kehveresuse, maksa- ja mitmed teised haigused.

Suurearvuliste pesakondade puhul on meil mitmel korral ette tulnud juhtumeid, kus emisel ei jätku kõigi sündinud põrsaste jaoks nisa: id. Niisugusel korral harjutame põrsaid imema kõigist nisa: dest; mõnikord oleme tugevamaid põrsaid viinud ka teise, väiksema pesakonnaga emise «kasulasteks». Põrsaste kreoliiniveega piserda-

mine ja teised lõhna segamise võtted on aidanud kaasa selleks, et emis võtab võõra põrsa omaks. Nõrgematele põrsastele, kes teistest kipuvad kasvus maha jääma, anname järeleaitavaks kosutus-lisa-söödaks paar-kolm toorest kanamuna.

Kui põrsad teravate kihvhammastega emise rahutuks teevad, murrame põrsastel kihvad ära, et nad ei saaks emise udarale ja nisadele, mis pärast poegimist on hellad, valu teha. Sellest saadik, kui hakkasime põrsaste hambaid murdma, kadusid niisugused juhud, kus emis saab põrsastele tignedaks ega lase neid imema.

Erilist rõhku paneme põrsaste tugevale söötmisele. Lisasöötasid hakkame andma juba varakult ja niisugustes kogustes, nagu põrsas kasutada suudab. Sel viisil oleme kindlustanud põrsaste tugeva kasvuhoo.

Vett anname põrsastele 3.—4. elupäevast alates. Täispiima hakkame andma nädala vanuselt nii palju kui põrsas tarvitab. Rauavitrioli ja toorsöödana porgandeid hakkame andma 1—2-nädalaselt. Kogu imetamise aja vältel söödame emist heade värsketes söötadega. Kahenädalastele põrsastele anname lisa-söödana juba kuiva leiba ja kartuleid; piima anname eraldi.

Emiseid söödame imetamise ajal tugevasti, neil jätkub rohkesti piima, põrsad kasvavad hästi ja võõrutamine algab, olenevalt põrsaste arengust, 7—8-nädalaselt. Selleks ajaks on põrsad saavutanud juba 15—17-kilogrammilise eluskaalu. Varemalt kasvatasime põrsaid edasi kuni 4 kuuni, kuid alates käesolevast aastast anname nad kohe pärast võõrutamist üle kesikute ja nuumsigade talitajatele. Võõrutamise ajal vähendame imetamise kordasid, lastes põrsaid järjest harvemini emise juurde. Pärast kolmandat võõrutamispäeva eraldame põrsad emisest täielikult. Sel ajal söödame neile veel täispiima, hiljem aga lisame sellele vähehaaval lõssi. Jahu saavad võõrutatud põrsad 0,2 kg, kartuleid 1 kg päevas.

Kui põrsad on saanud 8—10-nädalaseks, võtame nende sööda-ratsioonist ära täispiima. Lõssi saavad nad sel ajal 3 kg, kartuleid aga juba 1,5 kg, jahu 0,4 kg ja heinajahu 0,2 kg (või haljassööta). Talveperioodil, kui haljassööta pole, anname võõrutatud põrsastele toorsöödaks porgandeid või söödapeete 100 g päevas; lisaks sellele mineraalaineid. Kalamaksaõli kasutame sel puhul, kui porgandeid toorsöödaks anda pole. Suvel anname vitamiinheina-jahu ning toorsööda asemel haljassööta söödasse segatult ja eraldi, ka tervena, põrsaste isu kohaselt.

Niisuguse pidamisega on põrsastel imetamisperioodil olnud kuni 400-grammilisi ja pärast võõrutamist 400—500-grammilisi juurdekasve ööpäevas.

SIGADE NUUMAMINE

Kuna oleme kuni 1952. a. talitanud ka nuumsigu ja oleme sellelgi alal saavutanud üsna häid tagajärgi, siis püüame järgnevalt tutvustada ka neid kogemusi, mida oleme kogunud sigade nuumamisel.

Kahe kuni kuue kuu vanuselt, kui noorsead kehakasvult arenevad väga kiiresti ja tarvitavad rohkesti söötasid, kasutasime 1951. a. suvel sigade söödatarbe rahuldamiseks peaaesjalikult haljassööta, talvel aga hautatud ristikkeinaheksleid, -pepri ja aganaid, vikimesika silo ja heinajahu. Kartulite ja jahu osatähtsus oli sellel söödaperioodil võrdlemisi väike. Kuna meil lõssi on vähe, siis me seda 3 kuu vanustele põrsastele enam üldse ei andnud. Lõssi kasutamisel oleksid kasvutagajärjed olnud muidugi veelgi paremad.

Kuni kuue kuu vanused sead said talvel 1 kg jahu, 3 kg kartuleid, 1 kg heinajahu või 3 kg mesika-viki silo, 2 kg hautatud ristikeinapepri või -heksleid, 1 kg toorest juurvilja (söödapeete). Suvine söödaratsioon sisaldas samal vanusegrupil 1 kg jahu, 1,5 kg kartuli silo, 8 kg hekseldatud haljassööta. Peale selle andsime suvel etteniidetud ristikkeina veel tervelt tarviduse järgi ette. Sellele seltsis normikohane annus söödakriiti või kondijahu, soola jne. Niisuguse söötmisega saime sigadelt kasvuperioodil keskmiselt 480—550 g juurdekasvu ööpäevas.

Sigade nuumamine algab 6—8-kuuselt, olenevalt sigade arengust ja turu tarvidusest. Meie kolhoosis rakendatakse kaht nuumamisviisi: kiirnuuma ja tavalist nuumamist. Kiirnuuma puhul andsime 80—100-kilolise eluskaaluga seale päevas 3—4 kg jahu, 10 kg kartuleid, 9 kg lõssi. Isu hoidmiseks andsime talvel kuni 1 kg toorsööta ja 1 kg heinajahu päevas, suvel andsime isu hoidmiseks veidi haljassööta tervelt. Kui aga sead pole liialt välja kasvanud ja turg ei nõua kiiresti kaupa, kasutatakse meil tavalist nuumamist, mille puhul päevanormiks on 2,5 kg jahu, 8 kg kartuleid või kartuli silo, 5 kg lõssi. Isu hoidmiseks anname kuni 1 kg heinajahu ja veidi toorsööta — söödapeete või -kaalikaid, suvel haljassööta. Niisuguse söötmise juures saadakse meie kolhoosis

kiirnuumamisel keskmiselt 900—1000 g ja tavalisel nuumamisel 700—800 g juurdekasvu ööpäevas.

Neis sigalates, kus kasvatatakse nuumsigu, on kehtestatud järgmine päevakord:

Kell	6.00—7.00	—	Sööda ettevalmistamine ja künade puhastamine.
"	7.00—8.00	—	Söötmine.
"	8.00—10.00	—	Sigala puhastamine ja lõunaste söötade ettevalmistamine.
"	10.00—13.00	—	Talitustööde vaheaeg.
"	13.00—15.00	—	Söötmine ja lauda korrastamine.
"	15.00—17.00	—	Talitustööde vaheaeg.
"	17.00—19.00	—	Haljassööda varumine (suvel) või heinahekslite ja -pebrede varumine ja hautamine (talvel), õhtuse sööda ettevalmistamine.
"	19.00—21.00	—	Söötmine, sigala puhastamine, järgmise päeva söötade ettevalmistamine.
"	21.00—6.00	—	Oörahu.

Nagu juba eespool märgitud, jäeti meie kolhoosis 1951. aastal kõik kevadised põrsad kasvama. See võimaldas täielikult ära kasutada suvist kõige soodsamat ja odavamat kasvatusaega. Laagri viisiline pidamine ja rohke haljassööda kasutamine võimaldas väikese jahu- ja kartulisööda kulutuse juures üles kasvatada viiekordselt rohkem sigu, kui 1949. aastal. Sigade massiline nuumamine algas oktoobris ja kestis detsembri lõpuni. Peamine turustushooaeg algas novembris ja lõppes jaanuaris.

Praegu, pärast seakasvatuses toimunud ümberkorraldusi, tuleb kolhoosis iga talitaja kohta, olenevalt sigala suurusest, 35—70 siga. Talitajatele ja farmijuhatajale on söötadega varustamisel abiks söödavarustaja, kes veab sigalatesse kohale kartulid, jahu, lõssi, puud jne. Kartulisilo valmistatakse üldise kolhoositöö korras. Haljassööda varuvad ja hekseldavad talitajad ise.

MÕNINGAID JOONI MEIE KOLHOOSI PRAEGUSEST TOOTMISTASEMEST

Õeldakse — meie kolhoos kuulub oma saavutustelt eesrindlike hulka. Meie ise leiame aga, et meie töö peaks olema veel palju parem. Tõsi — üldiselt võttes liigub meie kolhoos edasi, tootmistagajärjed paranevad iga aastaga, mõnedel loomakasvatusaladel, eeskätt seakasvatuses, oleme jõudnud isegi märkimisväärsete saavutusteni, ka taimekasvatuse alal on olnud edu — 1950. aastal

kogus kolhoos 96-hektaariselt pindalalt keskmiselt 216 tsentnerit kartuleid hektaarilt. Kuid need on ikkagi alles esimesed edusammud. Töötame selleks, et igal tootmisalal saada eesrindlikke tulemusi.

Meie kolhoosi pea-tuluallikaks on loomakasvatus. 1951. aasta 847 659 rubla suurusest üldsissetulekust andis seakasvatus 375 835 rubla, veisekasvatus 320 740 rubla, hobusekasvatus 59 635 rubla. Ülejäänud sissetuleku saime kanakasvatusest, lambakasvatusest, põllundusest, aiandusest jne.

Kolhoosi loomakasvatus on kolme aasta jooksul laienenud ligemale kahekordseks. Ühisloomakasvatuse plaani täitsime 1949/51. a. edukalt (vt. tabel).

Loomaliik	1949. a.		1950. a.		1951. a.	
	Plaan	Täitm.	Plaan	Täitm.	Plaan	Täitm.
Veised	271	285	400	405	435	457
neist lehma	172	168	187	178	185	190
Sead	184	186	200	251	220	372
Lambad	101	96	180	204	180	275
Kanad	750	527	1400	1400	1500	1560
Hobused	181	181	189	191	200	200

Kolhoosis on moodustatud kolm tõufarmi — sigade, hobuste ja veiste tõufarmid.

Enamiku meie kolhoosi karjast moodustavad eesti mustakirju tõugu veised. Karja tõuaretustöö põhituumiku moodustab kolhoosis tõugrupp, mis koosneb 20-st eesti mustakirjust lehmast ja Eesti NSV Teaduste Akadeemia Vändra katsejaamast ja Eesti NSV Sovhooside Ministeeriumi Purila sovhoosis toodud 6-st sama tõugu eliit-rekord tõupullist.

1. jaanuaril 1952. a. oli kolhoosil 190 lehma. Keskmise toodanguna sai kolhoos 1951. aastal 2598 kg piima igalt aasta jooksul söödal olnud lehmalt. Kolhoosi parim karjatalitaja Leida Kõrtsini lüpsis talle kinnistatud 10-lt lehmalt keskmiselt 3600 kg piima lehma kohta. Karja parim lehm lüpsis 4584 kg piima aastas. Kolme kolhoosiaasta jooksul on karja piimatoodang märgatavalt tõusnud. 1949. aastal saadi väikestes artellides keskmiselt ainult 1725 kg piima igalt aastalehmalt.

Hobusekasvatus andis 1951. aastal meie kolhoosile esimese

tulu — 59 635 rubla. 1. jaanuaril 1952. a. oli kolhoosil 200 hobust, neist tori tõugu sugumärasid 25 ja teisi märasid 60. Tõufarmis on üldse 49 hobust, neist takke 4 ja noorhobuseid 20. Varsu saadi 1951. aastal 16. Märasid paaritati 1951. aastal 67.

Lamba- ja linnukasvatus on meie kolhoosis praegu veel suhteliselt nõrgemini välja arenenud kui eespool mainitud alad. Kanakasvatus sai arenema hakata alles 1951. aastal pärast seda, kui kolhoosis valmis uus ajakohane kanala. Lambakasvatuse laiendamist on pidurdanud soodsate karjamaade puudumine.

Aianduse väljaarendamiseks tegime kolhoosis algust alles 1951. aastal, seepärast pole meil aianduse alal veel erilisi väljatõstmist vääriivaid saavutusi.

Põllumaad on meie kolhoosil praegu üldiselt veel kivised, lahjad, mullad õhukesed ja välja kurnatud. 1951/52. a. talvel hakkas kolhoos laudasõnniku koguste suurendamiseks kasutama alusturvast. Põldudele veetakse turbakomposti. Ka on külvatud haljasväetiseks mesikut. Kõigest sellest pole veel jätkunud siiski piisavalt saakide märgatavaks tõstmiseks. Fašistliku okupatsiooni aeg laostas talude loomakasvatust tugevasti ja mitmed põllud pole 10—15 aasta jooksul saanud orgaanilist väetist. Ka on kindla külvikorra puudumine mitmeti takistanud maade nõuetekohast harimist ja väetamist. Kõige selle tagajärjel jäid keskmised saagid 1951. aasta vilul ja põuasel suvel väikesteks — kogusime keskmiselt ainult 9,89 tsentnerit teravilja hektaarilt. Ka kartulisaa oli eelmise aasta omast väiksem.

Sisseseatava 9-väljalise külvikorra kohaselt mesiku haljasväetist, laudasõnnikut ja turbakomposte saanud maadelt saime aga põuast hoolimata märksa paremaid põlusaake. Nii kogusid IV brigaadi brigadiir August Feldt ja II brigaadi brigadiir Alus Linamäe seemnepõldudelt 15 tsentnerit otra keskmise saagina hektaarilt. III brigaadi eesrindlane Artur Kauri kogus 1,3 ha suuruselt põllult keskmise hektaarisaagina 21 tseptnerit rukist, II brigaadi eesrindlane Martin Salumäe 1,5 ha suuruselt pindalalt keskmise hektaarisaagina 230 tsentnerit kartuleid. III brigaadis koguti 2,2 ha suuruselt põllult keskmise hektaarisaagina 20 tsentnerit nisu. Kõik see näitab, et meie kolhoosi maad võivad hea harimise ja nõuetekohase väetamise korral anda ka ebasoodsa ilmastiku puhul vähemalt 2-kordselt suuremaid saake kui on saadud seni. Seda arvestades külvasime tänavu mesikut haljasväetiseks 55 hektaarile. Meie kolhoosi kõik jõupingutused on suunatud praegu sellele, et

niisuguseid saake juba lähemas tulevikus saada suurtelt massiividel.

Farmilähedasi külvikordi, niidukülvikordi ja köögiviljakasvatuse külvikordi seniajani rakendatud pole; need külvikorrad on planeerimisel. Käesoleval aastal kasvatame siiski sigalate läheduses selleks eraldatud põllutükkidel punast porgandit talviseks lisasöödaks põrsastele ja ka emistele.

Mitmeaastaste heinte külvide all oli kolhoosil 1951. a. sügisel 270 ha. Sellele lisaks külvasime käesoleva, 1952. aasta kevadel 152 ha mitmeaastasi heinu. Vajalikud heinaseemned saab kolhoos oma majandist. Timuti ja ristikkeina seemnepõlde on kolhoosil 45 ha, teisi heinaseemnepõlde 4,5 ha.

Rohumaade pealtparandamiseks äestati meil 1951. aastal 200 ha heinamaad ja 14 ha-le heinamaale anti pealtväetiseks tuhka ja sõnnikut ning 10 ha-le mineraalväetist. Kive oleme koristanud 45-lt hektaarilt. Võsast oleme juurinud ja üles harinud 22,8 ha uudismaad, kuhu tänava külvasime kultuurheinaseemne. Käesoleval aastal teeme pealtparanduse töid 85 ha ulatuses, kuivendustöid 40 ha, juurimist 15 ha ulatuses. Kultuurkopleid rajame 14 hektari.

Masinaid kasutame tänava märksa rohkem kui varem aastatel. Kui 1949. ja 1950. aastal traktori-kartulipanemismasinaid ja kartulivõtmismasinaid veel üldse ei kasutatud ja kombain 1950. aastal tegi ainult mõned hektaarid «proovilõikust», siis 1951. aastal pandi ja koristati meie kolhoosis traktorijõul 15 ha kartuleid ja vilja koristati kombainiga 83-lt hektaarilt. Käesoleval 1952. aastal pandi traktori abil meil 20 ha kartuleid. Viljakoristamist on kombainile planeeritud 120 ha. Traktoritööde kogumaht ulatub meie kolhoosis 1952. aastal üle 1500 pehmekünni hektari.

Aasta-aastalt laieneb meil ka ehitustööde rinne. 1951. aastal valmis suurema ümberehitusena sigala 80-le seale, uus kanala 500-le kanale. Mitu väiksemat veiselautu ehitati ümber puhtaiks lautadeks, mis kokku mahutavad 98 lehma. Ühte lauta, mis mahutab 30 lehma, on sisse seatud vesivarustus automaatjootjatega. Ehitamisel on uus karjalaut 150-le lehmale, ja silotorn, mis mahutab 220 tonni silo. Käesoleva, 1952. aasta märtsis valmis suurema ümberehitusena suurem puhas-sigala emiste ja põrsaste kasvatamiseks. Teise samasuguse sigala juures on ümberehitustööd lõpetamisel.

Kõik see näitab, et meie Tee Kommunismile kolhoos on pärast liitumist lühikese 1,5-aastase tegevusaja jooksul oma töös saavu-

tanud küllaltki rõõmustavat edu. Oleme üksiktaludeaegsest killustatusest ja fašistliku okupatsiooni aja laostavaist järelmõjudest, mille võitmine väikeartellide ajal tegi veel tõsiseid raskusi, edukalt üle saamas.

Kolhoos tugevneb järjest. 1951. aastal saime produktiivse ühisloomakasvatuse kolme aasta plaani ennetähtaegse täitmise ja ületamise eest NSV Liidu Põllumajanduse Ministeeriumilt preemiaks 2,5-tonnilise veoauto GAZ-51. Peale selle on kolhoos ise muretsenud veel ühe 2,5-tonnilise ja ühe 1,5-tonnilise veoauto. Majandisesteks töödeks on meil rakendatud 2 soojusjõumasinat ja 3 elektrimootorit. Tootmishooned ja elamud on meil elektrifitseeritud. Kolhoosi jagamatu fond moodustab praegu 742 777 rubla. 1950. aastal, pärast liitumist kasvas jagamatu fond 125 373 ja 1951. aastal 172 910 rubla võrra.

Niisugune on üldpilt meie kolhoosi arenemisest ja praegusest tootmistasemest. Mis puutub meie kolhoosi saavutustesse seakasvatuse alal, siis tahaks peamise ja kõige tähtsama kogemusena rõhutada seda, et õigesti korraldatud ja ettenägelikult laiendatud seakasvatus võib lühikese ajaga kujuneda igale kolhoosile suhteliselt väikeste kapitalimahutuste, vähese tööjõukulu ja vähete söötade kulutuste juures suureks sissetulekuallikaks, mis võimaldab kolhoose edukalt üles ehitada ja kiiresti laiendada tootmist ning tõsta kolhoositalurahva jõukust.

Meie vabariigi kolhooside seakasvatus võib töötajaskonna toitlustamiseks anda igal aastal 2—3 korda rohkem väärtuslikku sea-liha ja rasva kui seni, kusjuures iga kolhoos võib saada seakasvatusest vähemalt 200 000—300 000 rubla sissetulekut. Loodame, et käesolevas brošüüris avaldatud kogemustega suudame pakkuda kolhoosidele eelmainitud ülesannete täitmisel abi.

SISUKORD

Kolhoosi teele — ainuõigetele teele	3
Silmaring laieneb — nõudlikkus kasvab	5
Avardunud tootmistingimustes	7
Mõni sõna meie endi tööst	13
Sugusigade hooldamine	14
Põrsakasvatus	18
Sigade nuumamine	20
Mõningaid jooni meie kolhoosi praegusest tootmistasemest	21

Koostanud K. Sinijärv.

Toimetaja H. Rohtla.

Kaane kujundanud V. Tomassov.

Tehniline toimetaja E. Plaks.

Korrektorid L. Golberg ja
J. Hansen.

Ladumisele antud 31. V 1952. Trük-
kimisele antud 12. VII 1952. Paber
56×79 sm, 1/16. Trükiarv 3000.
Trükipoognaid 1,75. Formaadile
60×92 kohaldatud trükipoognaid
1,4. Arvutuspoognaid 1,4. Tellimise
nr. 3885. MB-11894. Trükikoda
„Kommunist“, Tallinn, Pikk t. 2.

На эстонском языке.

Эмилие Лаанемэте и Хилда
Похла. 378 поросят от 16 свино-
маток в год.

Hind 35 kop.

98

35 kop.

A-19412

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00384181 6